

11408
PUERITIÆ FORMANDÆ

ARTIFEX.

AUTHORE

HEN. MILLS,

Scholæ Croydonensis

PRÆCEPTORE.

*Omnium Populorum Felicitas, maximè vero
Reipublicæ Christianæ Salus, à recta Ju-
ventutis Institutione pendet.*

HENRICUS Quartus Angliæ Rex.

LONDINI:

Apud J. PEMBERTON in Fleet-street.

M.DCC.XLI.

THE NEW YORK

J. N. D. E. X.

October 1871

For the month of October 1871

Published by J. N. D. E. X.

at the office of the Publisher

at No. 100 Broadway

I
A
D
V
V
J
R
E
S
S
D
P
P

I N D E X.

DOCTRINA est Regni decus &
tutamen. p. 2

A Doctrinæ incunabulis sola Eruditio fuit
Poësis. 3

De variis Poetarum generibus. Habent
multum Leporis & Nervorum. 3

Versus sæpe fœda Libidine polluuntur. 4

Versus hi veneno infecti rescari debent. 5

Juvenes gratâ poëseos varietate delectantur. 6

Reipublicæ salus à recta Juventutis Institu-
tione pendet. 7

Ex Athenis atque Roma Poetæ, Oratores,
Ducesque clarissimi. 7, 8

Sit Præceptor doctus, probus & assiduus. 8

Doctus, qui sensum Authoris abditum, &
Fabularum usum explicare queat. 8

Probus, qui Mores & Eloquentiam doceat. 9

A 2

Assiduus,

- Affiduus, qui non oscitanter agit rem tam
feriam. p. 9
- Pater sapit qui filios à matre, nutricibus, &
improbis servis amovet. 10
- Ex severa Educatione corpus robustum red-
ditur, & Animus viget. 10
- Quæ primis annis hauriuntur, tenaciùs hæ-
rent. 11
- Mater timet ne pueri animus frangatur ; ne
Tutor dura moneat. 12
- Angelicus Juvenis senibus satanizat in annis,*
Proverbium Diabolicum. 13
- Animi mollities ejicienda est : à Luxuria
puer fit prodigus, &c. 13
- Imperatorum filii olim Disciplinâ utili eru-
diebantur. 14
- Gens nostra, quasi Circæo poculo dementata
voluptati se dedit. 15
- Educatio publica melior, quàm privata
Mens in privata domo languescit. 15, 16
- Methodus & ratio docendi. Literas, syl-
labas & voces, formare verba, nomina
declinare, Regulas Syntaxeos discere o-
portet. 17, 18
- Inconsultius est, docere Authores absque
Grammatica ; ut Couleius, Miltonus. 18
- Gram-

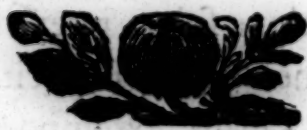
I N D E X.

v

Grammatica eadem debet obtinere ubique.	p. 20
Fundamine rectè posito, res bene procedit.	
Phrases, Adagia lepidè dicta transcribi debent, & memoriter recitari.	21
Aliquando loqui Romanè utile est; Extremæ Syllabæ audiri debent.	22
Idiomata, Phraseologiæ in scribendo maximi momenti.	23
De Translatione. Quomodo variare Historias in dialogum.	24
De Themate. Non expedit nudum Thema proponere.	25
Quâ ratione Stilus optimus formari possit.	25, 26
Cæsaris Commentarios, Salustium vel Ciceronem reddendo Anglicè Latinè vertas.	26
Carmina Oratione soluta retexenda; & contra. In emendandis Exercitiis cura adhibenda. Versus extemporales conetur puer.	26, 27
Orationes è Livio vel Virgilio recitandæ memoriter, clarâ voce.	28
Quomodo memoriam fluxam adjuvare, recitare nocte silenti.	29
Pro-	

vi I N D E X.

Pronunciatio commendat.	Demosthenes	
Titubantiam emendavit.	p. 29, 30	
De Gestu, Rhetorica. Figuræ dant vim & dignitatem orationi.		31
Magna inter pueros ingeniorum varietas.		
Historia necessaria.		32
De Chronologia. Puer octo annis fit doctus.		
Tum quantum Gaudium.		33
Eruditio in Imperio stabiliendo utilis.	In	
scholis Senatores, Episcopi.		36
Homo illiteratus, corpus sine pectore. Tutor ignorantiam depellit.		37, 38
Lingua Græca cum Latina conjungenda.		
Sic Tullius.		39
Si ardua fit ad doctrinam via, amplissima Præmia; Decus.		40

P A R S

P A R S S E C U N D A.

- Q**UID Christiana Fides poscit? Magna
 Doctrina, Pietas major. p. 42
 Mores puerorum inficit Seculi contagio. 43
 1mò. Doceatur puer Deum esse. Illum
 dare quæ habemus omnia. 44, 45
 2dò. Non de se-ipso altè sentire. Superbiam
 Angelos è Cœlo eiecisse. 46
 3tìò. Sobrium esse oportere. Multos bibere
 & edere ad perniciem valetudinis. 47
 4tò. Justitiam colere. Hanc virtutem suam
 cuique tribuere, sine qua stare non posse
 Rempublicam. Omnes gentes execrari
 Injustitiam. 48, 49
 5tò. Mendacia odisse. Quocunque modo
 Fraudem inferre, est mentiri. 49, 50
 Paucis jam fidendum esse. Aliquando pe-
 riculosum, verum dicere. 51
 Fraudem regnare. Hæc Christiano nomine
 indigna. 52
 Officium

Officium Præceptoris, esse imitabile exemplum. Homines perire aliorum moribus.
Esse apud nos Atheos, Hæreticos, &c.

52

Hos in Deum & Rempublicam peccare.

Jura Divina & Humana conculcare. 54

E R R A T A.

P. 2. l. 20. pro *Primitiæ Poeticæ*, lege *Pueritiæ Formandæ Artifex*.

P. 7. l. 19. pro *munus*, lege *muniis*.

P. 10. l. 5. pro *parva*, lege *prava*.

P. 12. l. 17. pro *alcritas*, lege *alacritas*.

P. 25. l. 2. pro *eum*, lege *eam*.

INTEGERRIMO VIRO,
GULIELMO OLIVERO,

Apud Bathonienses Medicinæ Doctori,

S. P. D.

HEN. MILLS.

TOT tantâque, Vir Humanissime,
fuérunt jamdudum tua sine spe re-
munerationis erga me, Amicosque
meos Officia; Præsertim verò anno proxi-
mè elapso, cum Valetudo mea valdè peri-
clitaretur, ut nequeam ea verbis exprimere:
Te, hoc est, Virum Medicæ Artis peri-
tissimum, & longo rerum usu adjutum,
consului; qui etiamsi occupatus adeò, ut
nemo magis, mihi tamen benigne vacâsti:
Studium tuum, operam, diligentiam adhi-
buiſti alacriter, & Deo juvante, convalui.
Quod referam vel isto munere, vel potius

B

tuo

2 PUERITIÆ FORMANDÆ

tuo in me animo, dignum non habeo. Hoc certè polliceri licet, animum fore non tantum memorem, sed & gratum. Non modò non negabo, sed etiam semper & in memoria habebo & prædicabo libenter, & cum voluptate: Et utinam concedat Deus, ut possim animum in te propensissimum, re potius, quàm verbis declarare. At quoniam tua est Sententia nullam homini fortunam sine Doctrina dulcem aut fuisse unquam, aut esse posse; si aliquà ex parte eam, quæ Regni Decus est & Tutamen, promoveo, tibi quod gratum est, scio me facturum. Quantum enim Corpori præstat animus; tantum ignorantiam superat Doctrina. Literæ Instrumenta sunt ad Rempublicam juvandam; & vir bonus non solum sibi nascitur; sed ut Familiæ, ut Civibus, ut Patriæ possit esse Subsidio.

HANC Collectionem cui Titulus *Primitiæ Poeticæ* parvi quidem laboris dices fuisse: sed spero fore, ut magni sit fructus, & Tibi, Mi Olivere, qui quicquid Eruditionis ab egregiis Authoribus repertum est, cognitum habes & perspectum, inscribo. In hac
opella,

opella, apes, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt, imitatus sum. Hunc Libellum, qualis qualis est, grati mei in te animi Testimonium esse patiaris.

IN primis Doctrinæ incunabulis sola fuit Eruditio, Poesis: à Poetis igitur, quorum Ars suas quidem laudes, usumque magnum habet, initium facio; nec injuriâ. Quid enim amabilius, quid jucundius, aut suavius est, aut esse potest, quàm Vates antiquos perlegere, atque perlectos imitari? Quem non movent faceti Epigrammatum Sales? Elegiarum Suavitas, Satyrarum Mor-dacitas? Quis non delectatur gratâ Odarum varietate (quâ utuntur Lyrici) & exquisitissimâ Elegantiâ? Virgilium sublimem, immortalem, omni ex parte consummatissimum, unusquisque, cui mens est Divinior, stupet. Musarum Alumni verborum nitore legentium animos vehementer alliciunt; nec parum adferunt utilitatis. Tum in Græcis, tum in Latinis, non modò leporis multum reperiās, sed virium etiam & nervorum. At doleo sanè Poetas cætera jure laudatissi-

4 PUERITIÆ FORMANDÆ

mos, vitia quæ reprehendere debent, docere. Doleo turpes aliquando atque obscenos Versus Cœlestem artem inquinantes, illorum operibus inferi. Catullus nempe scripsit Odas & Elegias & Epigrammata, Stylo licet eleganti & perurbano; Carmina tamen aliquando fœdâ libidine polluantur. Tibullus & Propertius sunt Poetæ boni potius quàm casti; itaque à puerorum Scholis ablegandi. Ovidius Vates amœnus, copiosus, & illaboratâ facilitate gratus, non æquè modestus. Martialis ingenium perpolire potest, obscœna si deleas Epigrammata. Juvenalis Poeta doctus & eloquens majestatem & aculeos interdum declamatori proprios habet. At cave illum nisi expurgatum, legas: Hi & Similes, legi vel audiri, salvâ virtute non possunt. Nam ut qui picem tractat, contaminabitur; ita qui, quædam Poetarum opera inspicit, nè incitetur ad libidinem, quæ millibus exitium tulit, periculum est. Hinc Poetas, quod virtutis nervos incidebant, ex eâ quam finxerat Republicâ ejecit Plato. Attamen non eorum sententiæ accedo, qui adimendam esse Carminum lectionem censent; quia verborum

borum nitore demulcent legentis animum
 & alliciunt. Præterea, Lectionem Poeta-
 rum plurimum ad Artem Oratoriam con-
 ferre Theophrastus agnoscit; namque ab his,
 & in rebus spiritus, & in verbis sublimitas,
 & in affectibus motus omnis petitur. Carmina
 alunt facundiam & vires Eloquentiæ augent.
 Quamvis autem legentium atque scribentium
 ingenia eximiè acuantur; optârunt multi, &
 ipse diu vehementer optavi, ut putidi illo-
 rum versus Tartareo potius quàm Divino
 mentis instinctu compositi, igni traderentur,
 & in æternum perirent. Quid causæ esse
 potest, quod per tot Sæcula, nemo rei Poe-
 ticæ peritus, versus veneno infectos reseca-
 verit, atque hiatus aptè peritèque adimple-
 verit sensum vinculis quibusdam connecten-
 do. O utinam aliquis exoriatu Genius
 Impetu Poetico animatus, qui genuinam
 Romani Sermonis puritatem spiraret; &
 etiam spectatis esset moribus, qui hoc face-
 ret, quod diu factum esse oportuit. Si quis
 hanc Gentibus Utilitatem attulerit, egre-
 giam laudem, dum in pretio & honore sint
 Literæ, assequetur. Immortale erit hoc
 Opus, quod non ulla unquam annorum
 Series oblitterabit. Hoc si fecerit aliquis
 tanto

6 PUERITIÆ FORMANDÆ

tanto par negotio ; tum tutius erit rudem lubricamque puerorum ætatem in Poetis exercere, ut habeat Juventus quo se delectet, nec maculetur ; ex Martiale, Ovidio, Virgilio, aliisque Celebribus Poetis deligenda censui, quæ non sint otiosa ; sed quæ habeant aliquid, quod ad Vitam formandam conducat ; quæ Ingenii felicitatem arguant ; quæ multum frugis adferant, nec minus jucunditatis. Et quis nescit Juvenes gratâ Authorum varietate, mirum in modum, refici ? Hac impensius gaudent ; hac discendi labor, & Librorum tædia sensim minuuntur. Gaudet ipsa Natura vel imprimis varietate, quæ in tam immensa rerum turba, nihil unquam relinquit, quod non admirabili quodam varietatis artificio depinxerit. In hoc delectu studui, ut tenellis puerorum animis consulam, nè laberentur in Impietatem.

PER QUAM velim ut Romanæ Linguae Poësin discerent, ut facundiam exinde & copiam dicendi quamprimùm haurirent. Sunt certè, vel saltem esse debent chariores Liberi, quàm sumus ipsi nobis. Parentum
ergo

ARTIFEX.

ergo est, hos formandos Tutori tradere. Ut enim ad fructum ferendum, non pingue solum sufficit absque perito Cultore; sic Puerorum ingenia non vi naturæ ad Doctrinam comparandam idonea sunt, nisi Tutor aliquis Eruditione effingat. Notum est omnibus, quosdam pueros hebeti esse ingenio, nec præclaris animi dotibus instrui posse; at Tutoris est in melius mutare. Parentes aliqui, proh dolor! diligentius considerant, cui committant equum, aut canem venatorem, quàm cui tradant filios totius Regni pignora. At audiant verba Illustrissimi Henrici Regis Angliæ quarti: *Omnium Populorum felicitas, maximè verò Reipublicæ Christianæ Salus à rectâ Juventutis institutione pendet, quæ quidem rudes adhuc animos ad Humanitatem flectit; Steriles alioquin & infructuosos; Reipublicæ munus idoneos & utiles reddit, Dei Reverentiam & Obedientiam promovet.*

ATHENÆ, quantula Græciæ pars: tamen quia hinc Oratores disertis, Poetæ divinis, Ducesque fortissimi, tam brevi Spatio provenere; apud remotissimas Mundi Gen-
tes

8. PUERITIÆ FORMANDÆ

tes prædicantur. Hoc dilucidè probant Miltiades, Themistocles, Cimon, Alcibiades, Xenophon, cum multis aliis; qui ingenio, an fortitudine clariores fuerint, dubitandum. Roma etiam quòd studio Litterarum invigilavit, gloriosam nominis sui memoriam & celebritatem propagavit.

PRINCIPIO igitur, quod caput est, Præceptor, qui doctus, probus & assiduus est eligatur. Doctum dico, qui aspera Poetarum læviget, Qui sensum Authoris abditum & caliginosum, & fabulosa exempla à viris sapientissimis non sine causa ficta fuisse, explicare potest. Sic Fabula de Tantalo, hominem non habere, quod habet, ostendit. Ulysses Homericus multis jactatus casibus, veram virtutis laudem non parari, nisi periculis, declarat. Quid innuit de Circe fabula Homines beneficiis suis vertente in feras, nisi eos, qui nequaquam ratione ducuntur, sed libidine, in pecudum naturam degenerasse? Sic in omnibus Veterum Poetarum figmentis, aliquid latere quod nobis est utile, ostendit. Ut gubernandi rationem nemo nisi Nauclerus tradat; sic nemini nisi docto, filium expoliendum limandumque dari oportet.

2dò. PRÆCEPTOR sit probus, qui mores primùm (quod maximè cavendum est) mox Eloquentiam, quæ malè sine moribus discitur, doceat. Si probatæ sit vitæ, pueri ab eo & literas simul discunt & bonis moribus imbuuntur. Optimum est, cùm Scholarcha discipulum alloqui possit; quo modo olim Icarum Dædalus; *Me duce, carpe viam.*

3tiò. SIT assiduus. Cur negotium undique tam operosum, si ignavus est, suscipit? Nescit Gymnasiarcha quantum pueris Incommodi sit allaturus, si oscitanter & ignavè agit. Aliquemne dormire in rebus tam seriis? Parentes quidem dant, ut simus homines; at Tutores, ut simus eruditi & felices; Alexander se plus Aristoteli qui formavit animum, quàm Philippo Genitori debere fatebatur.

A Parentibus quæ accepimus, citò amitti possunt; sola animi bona, quæ à Doctrina haurimus, permanebunt. Ergo Cyrus amplissimis licet opibus & honoribus potens, Xenophontem accersivit. Et sapiens, meâ

C

quidem

10 PUERITIÆ FORMANDÆ

quidem sententiâ, est pater qui filios à matre, nutricibus & ab improborum consortio ad Scholam miserit. Plantæ translatae sylvestre exuunt ingenium. Præterea trahunt in parva parentes, trahunt & servi. Sodales, imò & aliquando vel consanguinei contra eos, quasi conjurati militant; aut Exemplo suo, aut hortatu ad peccatum impellunt; & multò fatius est quo minùs peccent impedire, quàm peccantes punire. Ad meliores ergo transi: cum Catonibus vive; cum Lælio. Vetus est opinio jam usque a Lycurgo & Aristotele, liberos nostros esse Reip. liberos; & non penes matrem esse præceptiunculis suis imbuere. Eos paulò severiùs educare (quod mulieres vix credent) est commodum; tum enim eorum corpus erit robustum, patiensque laborum; major etiam futurus est animi vigor. Rectè dictum est, *talis est Civitas, qualis est Institutio*. Maximè igitur cavendum est nobis, ne optima pars ætatis frustra effluat; & vix existimo senem esse verè doctum, nisi qui a teneris annis Eruditioni se assueverit. Si ætas puerilis, Artes, mores pios, & modestiam imbiberit, vix obliviscetur; Vasa, quo primùm

primùm liquore cujuscunque saporis implentur, illum quàm diutissimè affervabunt. Impetus ille quem in tenerâ ætate adipiscuntur pueri, in universâ vita multum habet ponderis. Nam pueruli, naturâ suâ, sunt veluti tabula rasa, cui nihil inscriptum est; quidlibet autem potest inscribi; virginea charta quemlibet capiet characterem: Nullum tempus magis esse idoneum Eruditioni, pueritiâ, manifestè apparet; propterea quòd hæc ætas sanguine calente vigeat; quodque tenaciùs animus, quæ primis annis hauriuntur, retineat: Dicitur solet, *Nunquam sera est ad bonos mores via*; at mihi persuasum est illuc perveniri citò nimis non posse; quia quæ teneris traduntur annis, & citiùs discuntur, & tenaciùs hærent. Puer ergo sit perparcus temporis, rei, ut multò pretiosissimæ, ita irreparabilis. Libidinis origo est otium; ergo è studiis nunquam in totum cesset puer; Diligentia enim sola est remedio contra vitium, quod permultos nobiles, innumeras familias, imò & gentes perdidit & perdet. Juventus, ut rosa fugax est; quod optimum æstimatur, statim ac primùm infundatur; quippe non sapientiæ est, discere dediscenda.

12 PUERITIÆ FORMANDÆ

Et cùm puerilia tractabit ingenia Præceptor, meminerit non onerare infirmitatem discen-
tium ; sed parcere viribus suis ; & ad in-
tellectum audientis descendere. Nam, ut
vascula oris angusti superfusam humoris co-
piam respuunt ; sensim autem influentibus,
vel etiam instillatis, complentur ; sic animi
puerorum, quantum accipere valeant, vi-
dendum est. Pedetentim igitur & sensim
Præceptori progrediendum est. Si modic-
um modico conjunxerit atque frequenter fe-
cerit, statim fiet hoc quoque magnum ; quip-
pe Assiduitate quælibet assequi datur. Jam
videor audire matrem, quæ nimium indul-
genter habet filiolum, sic querentem : *Ve-
hementer timeo, ne natus pueri mei vigor,
& alcritas ingenii frangatur ; timeo ne quid
ælliberale inferatur tenello ejus animo, ne Tu-
tor dura moneat, & ejus captu majora.* Hoc
est, timet, ne pravus animi appetitus do-
metur : Heu ! nescit ignara mulier filium
ignavum malis moribus, forsan mendaciis &
juramentis temerariis & inanibus assuetum,
vix ab his postea temperare posse. E con-
trà, qui liberaliter & piè instituuntur pueri,
dum molles sunt animi, molles articuli, sua-
vissimos

vissimos illos mores retinebunt diu: *Adeò in teneris assuescere multum est.*

OBJICIUNT nebulones; *Angelicus juvenis senibus satanizat in annis.* Hoc proverbium est planè Diabolicum. Nihil aliud potest ipse Satanus malitiosius ad extinguendam pietatem excogitare; juxta Divinum Oraculum; *Institue puerum pro ratione vitæ suæ, etiam cùm senuerit, non recedet ab illa.* Ergo Parentes qui natos nitido cultu superbire, cuticulam curare; aleâ, pictis chartis ludere; largiter & delicatè edere & bibere (quæ est hujus ævi indoles) sinunt, & eodem tempore eos esse bonos & sapientes cupiunt, longè errant. Hæc inania, ne dicam improba, cum Eruditione pulchrâ non convenire certum est. Hæc animi mollities igitur, quâ utuntur Parentes erga liberos, ejicienda est, aliter puerulus vel bonæ spei non tantùm ignavus reddetur & insolens; sed & prodigus. Nuperrimè novi juvenem, quam primùm suo more vivendi erat potestas, qui, quicquid ei patris nomine, hæreditate obveniret, pecuniam omnem cum ipsis villis, scœdissimis scortationibus, nocturnisque

14 PUERITIÆ FORMANDÆ

nisque perpotationibus, & aleâ, paucis annis ita absumpsit, ut ne teruncium quidem reliquum fecerit. Juvenem hunc præclarâ indole præditum seriâ tandem, at serâ poenitentia ductum, amissum jam juventutis florem lachrymis vidi expiâsse & votis repossidere præteritos annos; sed heu! frustra. Qui enim fecerit jacturam temporis, damnum illud nullo modo refarciet. Mercator si naufragium fecerit, feliciorum potest tentare navigationem; at si unus juventutis mensis deperditur, redit nunquam. Mollis Educatio, quam *indulgentiam* vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit; & turpissimum est eas dotes, quas Natura ad bonas artes comparandas tribuit, in otio fœdisque voluptatibus consumere. Cyrus, Dux ille fortissimus, natos suos Medorum more inter mulieres, quæ iis adulabantur, educari sinebat; sic toti ejus Familiæ illustri, exitium citò parabatur. Vel Imperatores olim liberos ita censuerunt instituentes, ut tam filii quàm Nepotes disciplinâ utili erudirentur; & quamprimum per ætatem licuit, laboribus exercerentur; imò vel filias lanificio, nè per otium torperent, assuefecerunt.

ſuefecêrunt. Quis nescit Aureliam Cæſaris Auguſti matrem, nobiles quosdam pueros gubernâſſe? Labor (ut aiunt) bonæ famæ atque fortunæ pater eſt. Malè habet ſapientes quòd gens noſtra, quaſi Circæo poculo dementata, ſe totam voluptatibus, malorum eſcis, jam diu dederit. Et cùm animus otio luxuriæque diffuſat, parum in literis proficit. Fons Eloquentiæ omnino clauditur, mens excæcata, vitiis ſpurciſſimis, immodicoque cibo, ſtupida redditur. Sed nè videar delicatulos huius ævi mores reprehendere, exempla, quæ paſſim occurrunt, enumerare nolo.

DIU inter homines fuit certamen, utrum Adoleſcentum educatio publica eſſe debeat, an privata. Ego hac de re ſic cenſeo; ut in vita communi & rebus præclaris aliis; ita in Juventute formandâ, non privatum, ſed publicum commodum eſſe ſpectandum. Quid ergo prohibet quò minus in adoleſcentibus, qui Reip. ſunt membra, publica quoque inſtitutio uſurpetur? In ſchola enim frequenti audit puer multa quotidie probari; multa corrigi; proderit alicujus objurgata deſidia,

16 PUERITIÆ FORMANDÆ

desidia, proderit laudata industria : excitabitur laude æmulatio ; turpe ducet puer cedere pari, pulchrum superare majores. Omnia hæc accendunt animos. Ante omnia igitur futurus Orator, cui in maxima celebritate & in mediâ Reip. luce vivendum est, affuescat jam à teneris annis non reformidare hominum frequentiam, Mens in domo secretâ quasi languescit, aut tumescit superbiâ. Nimium sibi tribuat, necesse est, qui se nemini comparat ; quanta jam sit publicarum scholarum utilitas, nemo non videt. Non solùm iis qui nunc sunt, consulendum est ; verùm etiam posteris ; & quid quæso, melius excogitari potest, quod ad publica commoda conducit magis, quàm scholæ publicæ & illustres Artium & Linguarum Officinæ ? Nihil in rebus publicis tractandis tam arduum, tam difficile reperiri potest, quod non facilè peragatur, modò juventutis recta sit institutio.

UTINAM aliquis Methodum inveniret, quo possint modò pueri, pericula quæ publica in schola aliquando regnant, evitare. Sunt enim perditæ, qui novos nondum con-

filio

filio & ratione confirmatos ad nequitiam provocant. Statuantur ergo Censores qui absentium nomina in libellum referant; qui garrulos & tumultuantes; & depravatos; libros inutiles & malos lectitantes, observent. Unusquisque Censor suum habeat Vicarium, qui etiam juvet cum adest, & illius vices impleat, cum aberit.

SED quoniam à multis, præsertim à te, O Olivere, rogatus sum, quænam sit optima discendi atque docendi Methodus: Ego longo rerum usu edoctus (qui prudentes efficere solet) & quod ipse sum expertus, & quod ab aliis accepi, proferam in medium; & quanto possum compendio. Non professoribus, aut iis, qui multos perannos Tutorum partes sustinuêrunt, hæc dico; sed imperitis, experientiâ vacantibus; *nemo enim nascitur Artifex*. Hoc libenter ex aliis politioris literaturæ viris discere velim; sed quia etiam atque etiam à me petitur, faciam; ne à rectâ docendi methodo aberrant juniores, sicut ipse olim aberravi; & mihi volupe est, si possim alios non diu in his rebus versatos ab erroribus revocare.

D

PRIN-

PRINCIPIO, puerorum moderator literas, syllabas, voces, & earum nexus docebit; Partes Orationis probè novisse, & exactè ex Lilio haud ignobili Grammatico, nomina inflectere; Tempora Verborum formare; Regulas Syntaxeos cum uno alterove Exemplo, memoriæ infigere, ut perpetuò retineantur. Hoc si rectè curatum sit, doctrina feliciùs quàm arbitraris succedet. Per me licet ut hæc puerilia Rudimenta derideantur: At certum est, virilem sapientiam sine his acquiri vix posse. Ex contraria parte, in Grammatices regulis diutiùs immorari, ut sæpe fit, non necesse est. Diligentiâ adhibitâ novem mensibus, aut anno absolvi posse, certò scio. Ut autem præceptores aliqui discipulos nimium diu in discendis Grammaticorum regulis detinent; sic alii è contra inconsultiùs agunt omnia, & linguas tantùm Authorum lectione docent. Sic olim Couleius noster & Miltonus, paucique alii instituti fuerunt. At hi postquam adolevère, hanc viam compendiarîam, vituperaverunt.

SI Fundamen ergo non omnino, vel malè positum sit, facile est præfagium, quo res sit tandem evasura. Magna enim est inter ædificationem domûs atque hominis similitudo. Domicilium nobile qui vult extruere, nisi benè fundatur, quicquid superimponitur, ruit ; sic in Literis qui præteritis fundamentis, statim ad summa malint festinare ; seriùs perveniunt quò volunt. Elapsâ ætate puerili sine fructu, quàm pœnitebit eos postea negligentiae suæ ! Erubescant discere, cùm viri sint ; præterquam quòd occupationes domi, quæ nullâ non horâ interturbant & ferè obruunt, impediunt. Vel si statuunt futurâ diligentiam, quod hætenus amissum, recuperare ; & abjectis nugamentis, quibus jam nimium ætatis datum est, ad studia se convertere : Heu ! quanto animi impetu, illis laborandum est ; & forsan summâ diligentiam adhibitâ, operam perdent. Amici diu sperârunt, ut ex Educatione, aliquid emolumenti, vel honoris compararent filii : sed quantâ de spe decidunt ! Qui igitur fungi vult officio præceptoris fideliter, sciat rem agi non levem ; sed rem, quâ non est præstantior.

UTINAM eadem Grammatica per totam Angliam obtineret. Unus itemque alter novas subinde regulas Linguæ Latinæ edunt. Nimis acerbi sunt in *Lilium*; vitia aliena Censuræ nota perstringunt, sua prætereunt. Hæc animorum dissensio non leve secum traxit incommodum. Nam, si aliò migrandum sit puero, aut Gymnasiarcha si moriatur, vel mutet locum; necesse est, ut infelix puer priora præcepta dediscat, novisque regulis Ingenium fatiget. Hanc infelicitatem novi permultos subire coactos; qui desperatione quâdam, pulcherrimâ ætatis parte amisâ, sine fructu, penitus studia deferuere. Multi festinanter discipulos absque Grammaticæ præceptis rapiunt, & in aurem matribus instillant; non opus esse, ut filii in frivolis hisce studiis tempus perdant; & nimiùm dictatoriè & prorsus arroganter ista pronunciant. Thrafonica sunt omnia: contra fecerunt atque polliciti sunt. Præterea, ut vulgus decipiant, ludum literarium *Academiam* vocant; ita mos nunc viget. Mater admirabunda filii gloriâ commota, eum in Cœlum usque laudibus effert. Papæ, inquit,

inquit, *Filius meus est Phœnix literarum: habet ingenium penè divinum; habet & judicium elatum, & mentem quæ videt omnia.* Examina hunc puerum ita institutum, ut par est, usque adeo non intelligit quidem, ut vix legere noverit. O ferreos talium Præceptorum animos, si hæc perpendunt; O crassos, si non intelligunt! Tu verò, si fidelis pueritiæ formator esse velis; in primis Elementis, quicquid alii obganniunt, fac ut pueri Grammaticæ regulas ad unguem perdiscant. Fundamine sic summâ cum industria posito, Doctrina lætis auspiciis inibit, lætioribus procedet, lætissimis exhibit; in hac sententia ferè omnes Grammatici consentiunt. Discat ergo puer emendatè legere; expeditè sonare; orthographicè scribere; recitationes intelligenter & aptè distinguere. Phrases, Adagia, Etymologia, celebrium virorum Apophthegmata lepidè dicta; denique omnia notatu digna transferbere; & paucis post diebus memoriter recitare. Hæc omnia tanquàm thesaurum animo diligenter reponat discipulus ad usum & imitationem; mirum est dictu quantum hæc supellex ad loquendi scri-

UTINAM eadem Grammatica per totam Angliam obtineret. Unus itemque alter novas subinde regulas Linguæ Latinæ edunt. Nimis acerbi sunt in *Lilium*; vitia aliena Censuræ nota perstringunt, sua prætereunt. Hæc animorum dissensio non leve secum traxit incommodum. Nam, si aliò migrandum sit puero, aut Gymnasiarcha si moriatur, vel mutet locum; necesse est, ut infelix puer priora præcepta dediscat, novisque regulis Ingenium fatiget. Hanc infelicitatem novi permultos subire coactos; qui desperatione quâdam, pulcherrimâ ætatis parte amissâ, sine fructu, penitus studia deferuere. Multi festinanter discipulos absque Grammaticæ præceptis rapiunt, & in aurem matribus instillant; non opus esse, ut filii in frivolis hisce studiis tempus perdant; & nimium dictatoriè & prorsus arroganter ista pronunciant. Thraſonica sunt omnia: contra fecerunt atque polliciti sunt. Præterea, ut vulgus decipiant, ludum literarium *Academiâ* vocant; ita mos nunc viget. Mater admirabunda filii gloriâ commota, eum in Cœlum usque laudibus effert. Papæ, inquit,

inquit, *Filius meus est Phœnix literarum: habet ingenium penè divinum; habet & judicium elimatum, & mentem quæ videt omnia.* Examina hunc puerum ita institutum, ut par est, usque adeo non intelligit quidem, ut vix legere noverit. O ferreos talium Præceptorum animos, si hæc perpendunt; O crassos, si non intelligunt! Tu verò, si fidelis pueritiæ formator esse velis; in primis Elementis, quicquid alii obganniunt, fac ut pueri Grammaticæ regulas ad unguem perdiscant. Fundamine sic summâ cum industria posito, Doctrina lætis auspiciis inibit, lætioribus procedet, lætissimis exhibit; in hac sententia ferè omnes Grammatici consentiunt. Discat ergo puer emendatè legere; expeditè sonare; orthographicè scribere; recitationes intelligenter & aptè distinguere. Phrases, Adagia, Etymologia, celebrium virorum Apophthegmata lepidè dicta; denique omnia notatu digna transcribere; & paucis post diebus memoriter recitare. Hæc omnia tanquàm thesaurum animo diligenter reponat discipulus ad usum & imitationem; mirum est dictu quantum hæc supellex ad loquendi scri-

22 PUERITIÆ FORMANDÆ

scribendique facultatem habeat momenti. Sæpe loqui Romanè, castè, & purè assuecat. Nam usus, ut omnibus notum est, perfectos reddit. Hoc sine magno discen-
tium incommodo omitti nequit. Quot sunt Adolescentes qui multos post annos in schola contritos, vix nôrunt ullius arboris, piscis, volucris, quadrupedis, aut leguminis nomina; & cùm illis respondendum est Latinè; indice digito opus erat, aut vulgatæ linguæ subsidio. Per Poloniam tamen, aut per Germaniam iter facientibus, Romanè loqui utile; imò aliquando necesse est. At non Latinè loqui cogantur pueri, donec Classicos Authores, præsertim Terentium, qui in pingendis hominum moribus cæteros vincit comicos; aliosque libros puritatem linguæ Latinæ habentes, evolverint.

SINGULA dictionis membra lentè distinctèque proferant. Sunt apud nos Caufidici, sunt & Theologi qui extremas syllabas audiri non sinunt, sed quodammodo devorant, & diglutiunt. Credi vix potest, quantum lucis ad intelligendam sententiam, legere rectè, observatis punctis, adferat.

Eruditus

Eruditus quidam non inſcitè dixit; *Aptam* *diſtinctionem commentarii genus eſſe.*

Non opus eſt ut multos puer evolvat libros; nec omnia quæ legit, memoriæ mandet. Quid enim prodeſt Pſittaci more, verba non intellecta reddere? Utilius eſt, notitiam, vim & verborum pondera penitùs aſſequi. Præcipuè *Idiomata*, i. e. Proprietates, ſeu loquendi formulas maximè proprias; & in Sermonibus tam eruditis, quàm vulgaribus frequenter uſitatas; ut & *Particulas*, quæ linguæ cujuſvis ad intelligendas Phraſeologias in Oratione quâvis uſurpatas, non parùm conducunt, Studioſis Tutor curabit ediscendas, & in exercitiis conſtanter imitandas. Multi præclari, ut *Walkerus noſter* doctiſſimus munere hoc perfuncti ſunt. Examinanda eſt lectio hoc modo. Propoſitâ voce, dicendum eſt, quæ ſit pars Orationis, *Analogâ*, vel *Anomala*; ſi vox ſit declinabilis, cujus ſit Declinationis vel Conjugationis. - Flectendum eſt Nomen per Caſus & Genera: Verbum per Tempora & Perſonas uſque ad vocis caſum, qui in lectione habetur. Per omnia ſunt adhibendæ

Regulæ

24 PUERITIÆ FORMANDÆ

Regulæ Grammatices, quæ dictionis Analogiam, vel Anomaliam exponant.

PROGRESSUM puer faciet in studiis, si sæpe ex lingua Romanâ in nostram transferet. Non ut fidus interpret qui verbum verbo reddit; sed ut Orator, sententiis iisdem & earum formis servatis, ad nostram consuetudinem traductis, nec à sensu Authorum quos reddit discrepantibus. Pictor res ita exprimit ad vivum, ut spirare, ut veræ esse, non simulatæ videantur.

NON parùm adfert momenti variandæ Orationis Exercitatio, quâ Tautologiam, ejusdem verbi aut sermonis iterationem, vitium cum foedum tum odiosum, vitamus. Ridiculum est Cuculi in morem eadem semper occinere; & tædio miseros auditores enecare. Multas ad res conducit hæc grata varietas; ut in enarrandis auctoribus; in vertendis ex aliena Lingua libris; in scribendo Carmine, &c.

MUTET Discipulus Historias in Dialogum vel Epistolam, e. g. Antenor Paridi

ut

ut Helenam ableget ; Agamemnon Menelao, ut eum dimittat, persuadet ; Micio Terentianus Demeæ, ut filio parcat, & multa alia huiusmodi.

JAM tandem tentet puer quid in Themate valeat. Moris est in quibusdam scholis nudum Thema proponere ; sed puero qui pauca adhuc legit, pauciora intelligit, unde suppetit materia ? Nescit sensum rei illustrare, nescit exemplis confirmare. Hoc, ni me fallit animus, non est puerorum ingenia exercere, sed potius torquere. Præceptor igitur idoneus exemplar aliquid à se elaboratum dictitare, vel saltem lineamenta quædam prænotare, sedulo curabit. Quum multa ex scriptoribus Classicis, memoriter tenet discipulus, expediat aliquoties, sed raro, nudum Thema proponere ac inventionis laborem ipsorum ingeniis relinquere ; quò virium suarum, periculum faciant. Magis enim nobis placent, quæ ipsi nostro perimus ingenio.

Nunc quâ ratione stylus optimus elaborari possit, paucis accipe. Scriptor suavis

E

&

26 PUERITIÆ FORMANDÆ

& elegans multùm diuque legatur. Si quid inter legendum arideat, oportet illud revolyi atque regustari. Cæsaris Commentarios, qui insignes sunt propter purissimum loquendi modum ac proprietatem sermonis Latini, vertat in sermonem vernaculum; quem interposito temporis spatio, reddat Latinè. Confer quod scripsit cum Authore atque ex illo corrige; sic facillimè styli ejus ab Authore discrimen apparebit. Hæc imitatio omnibus multum Utilitatis attulit. Ea est in Cæsare vis, id acumen, ea concitatio, ut illum eodem animo scripsisse, quo bellavit, constet. Accipe vel Sallustium, verborum divitem ac sententiarum; vel Ciceronis Epistolas à Sturmio editas. Pueri plerumque Authorum præceptis imbuti, ad eorum consuetudinem moremque deducuntur.

PROFUEKIT etiam Carmina poetarum oratione solutâ retexere. Rursus Orationem solutam numeris astringere, & idem argumentum in aliud atque aliud carminis genus transferre.

COMPOSITIS exercitiis, jubeat Præceptor pueros, attentis auribus, accipere quod recitatur, ac diligenter observare, si quid animadvertant reprehendendum. Hoc mirum in modum acuet ingenium. In emendandis Exercitiis, præcipuè versibus, summa diligentia est adhibenda. Non satis puto manifesta sermonis vitia corrigere; verum, si quod Verbum est parùm elegans; si durius translatum; si quid contra veterum consuetudinem; id notandum est atque mutandum: Præterea, si quod sit argumentum futile; si quid additum, quod non cohæreat aptè; diligenter hæc omnia reprehendat; inventa puerorum castiget; palinodiam scribere jubeat. Nonnunquam acuendi ingenii gratiâ, versus extemporales discipulus fundere conetur. Semina Doctrinæ in profundo latent: magnâ diligentia ut ad maturitatem perducamus, opus est. Profuerit & hoc, præmiola quædam puerilia sæpe proponere iis, qui primas tulerint, victores collaudare modicè, victos cohortari.

DISPUTATIO & examinatio est tanquam Palæstra ingeniorum & nervos animi tum intendit, tum adauget. Sexcentæ sunt hujus generis Artes, quæ non modò acuendis puerorum ingeniis inserviunt; verùm etiam Præceptorem magnâ laboris parte levant.

ORATIONES elegantissimas ex Sallustio, Livio, vel ex Virgilio & Homero Anglicè reddat discipulus, & erecto corpore, clarâ voce sæpe repetat memoriter. Magno emolumento erit, ut assuescat puer articulatim loqui; non præproperè, ut ferè fit, & turbidè. Si rerum quas didicit, oblivisci solet; hoc exercitium supra quam dici potest, memoriam adjuvabit; & quanta est felicitas tenaciter reminisci, quis nescit? In hac enim, reconditum est quicquid videmus, quicquid docemur, vel cogitamus. Absque hac, omnia excidunt tanquam aqua in fabula Danaïdum; Naturæ debetur ejus origo; sed Ars confirmat. Ut Libri quos non evolvis, situ obducuntur; sic memoria, nisi renovetur, evanescit. Ter felix is est, qui Erasmi memoriâ pollet; ille in juventute suâ

suâ Terentium, Horatium memoriter edificabat; & J. Scaligero vel senî non vacillabat memoria; sed brevi temporis spatio omnia Homeri opera memoriâ tenuisse dicitur. Sed rogas; quid agendum est puero, ut quod legit, vel audivit, fidelissimè retineat? Hæc res est remedio fluxæ & fallaci memoriæ. Legat Fabulam, vel paucissimos versus qui ei valdè placent, iterum iterumque, donec penitus intelligat; recitet nocte silenti, cum dormiturus est; & quia imago rerum sensibus injecta nullis rebus externis perturbatur, firmitus manebunt. Laudabis memoriâ debilem licet, & infidam. Crescente ætate, crescat & pensum. Pauca doceatur; sed accuratè; & ita ut mentibus hæreant.

RECTA pronunciatio, ut antea dictum est, magnopere commendat; ita ut interdum duobus idem eadem linguâ pronuntiantibus; alter modulatissimè proferens verba, aures omnium habeat intentas; alter molesto & rauco sono tædium moverit. Utilissima puero habetur Declamatio, in qua Eloquentia triumphare debet; ejusmodi erit Argumentum,

30 PUERITIÆ FORMANDÆ

mentum, ut in eo Latinitati, Ingenio, Elegantiæ sit locus; quod vel totum vel ex parte, ab Adolescentibus elaborari possit. Hoc ab illis cum gravitate & dignitate pronuncietur.

In voce, nè sit unus tenor; modò attollatur, modò deprimatur; modò concitator sit, modò sedator; Naturam, quæ aliam vocem tribuit irato homini, aliam supplicanti, aliam narranti imitari debemus: maximè cavendum est, nè pueri vocem abruptant ibi, ubi non debent; nec continenti spiritu pronuncient nimis multa; sed clausulas & interpuncta sermonis accuratè servant. Vitium malè loquendi arte potest corrigi. Quis nescit Demosthenem labore & diligentia emendasse balbutientis linguæ titubantiam? Coniectis in os calculis; summâ voce multos uno spiritu versus pronuntiare solitus erat. Idem illè in littore, in quod maximo cum sono fluctus se illiderent, meditans, consuecebat populi fremitum non expavescere; sic impedimenta naturæ industriâ superâsse fertur.

UT

Ut in voce, sic in gestu formando certæ sunt leges. Corporis status debet esse firmus, stabilis & rectus. Caput nè sit obstipum, vel in anteriorem projectum partem, nè temerè jactetur. Manus modicè à pectore projiciatur, nec supra humeros attollatur. At plura hac de re ex Rhetorum præceptis ostende; necesse enim est, Grammaticâ & Linguâ Latinâ intellectâ, ut Rhetoricæ arti operam det puer. (1.) Præstant enim Figuræ, ut Oratio vim, dignitatem, amplitudinem habeat. In Figuris, aliæ memoriæ adjuvant; aliæ mentem docendo illustrent & sensus ipsos veluti feriunt. Plurimum studii ponendum est in Rhetorica, cujus Utilitas latè patet.

Si puer curiosè interrogabit, & suam de rebus dubiis opinionem aperiet, non vel errantem culpabis: sed cura maxima est adhibenda, nè aliquid operosum & nimis arduum librorum avido obstruat; nè lassitudine captus, mediâ deficiat viâ. Contentione enim immodicâ nonnunquam obruuntur

(1.) Vid. institutiones Tullii, Quintiliani, Caussini & recentiorum; Auctorem Palatii. De affectibus animi eruditè disputat Aristoteles.

32 P U E R I T I Æ F O R M A N D Æ

tur discentium ingenia ; laxanda est igitur aliquoties librorum lectio ; intermiscendæ sunt voluptates ; sed liberales, sed literis dignæ. Nocturna studia, ut multorum exemplis discere est, ingenium extinguunt. Rectè dicitur, *Aurora Musis Amica.*

Magna est inter pueros ingeniorum varietas ; sunt quidam, nisi institeris, remissi ; alii imperia indignantur ; quosdam continet metus, quosdam debilitat. Nullum animal majore arte & curâ est tractandum, quàm homo. Clarissimus ille Præceptor Isocrates, se modò fræno, modò stimulis usum fuisse, testatur.

Quia stupidum habetur quod gestum erat antequam nati eramus, prorsus ignorare ; necesse est ut (2.) historiam Antiquitatis magistrâ, cognoscamus. Huic saltem delibandæ in puerili ætate parvum tempus est impendendum ; & fieri non potest ut Historias veteres intelligat quisquam, ni veteres Annales & Antiquitates sapiat. Parvula
etiam

(2.) Saliani Epitomen ; itemque Baronii, Petavii Rationarium Temporis : Synopsis Tursellini, & Brietii Annales ab orbe condito.

etiam Chronologiæ pars rebus Historicis est addenda; aliter oculum historiæ alterum eripueris.

PUER qui in literaria gloria non postremas partes tenere cupit; qui magna sibi proponit & laborat ut sit Theologus, Medicus, vel Causidicus eloquens & subtilis; si his studiis invigilabit circiter octo annos, haud me clam est, eum futurum esse non vulgariter doctum. Tum finitis diligenter laboribus, cum Doctrina ejus, suam ætatem & aliorum fidem longè superat; & Fama de ingenio, fines Regni peragravit ultimos; quantum sibi gaudium, quantam jucunditatem afferunt libri! quænam erit Amicorum gratulatio! tunc campus latissimè patens, nec inamænus porrigitur. Nova quædam & semper virens lætitia orietur; & familiæ & Reip. prodesse poterit.

FUIT mihi aliquando in animo ostendere quinam Latinæ Linguæ Authores; quo tempore, quo ordine legendi sint, & quibus quasi gradibus ad eam Eruditionis arcem, quam puer captat, ascendere possit: sed hoc mihi

F

non

34 PUERITIÆ FORMANDÆ

non assumo. Præterea multum inter se differunt Præceptores. Hoc igitur iis, qui docent, relinquendum est. Sua cuique methodus est gratissima.

MENSES abhinc duos hæc scripsi: At doctissimus mihi amicus obnixè rogavit, ut Authores in schola legendos subjicerem; & suis eos locis collocarem; contra igitur atque putavi, ejus rogatu jam facio.

PUER, Lilianâ Grammaticâ, quæ certam & justam Authoritatem habet, memoriæ infixâ ad declinanda Nomina & Verba ex Nomenclatura pergat. Posthac, ad Castalionis dialogos, Phædrum & Ovidium alternatim; hîc elaborandum est exercitium. Hoc duobus annis absolvi debet. Addantur Ovidii Epistolæ & Metamorphosis, & Terentius, ex quo Phrasæ diligenter sunt colligendæ. Poesis quæ per totam hebdomadem perspicuè explicabatur, die Veneris memoriter est recitanda.

VERSUS jam componendi sunt: Toto animo laborandum est, ut sint teretes atque rotundi.

rotundi. Ut molliter cadat numerus, primum, unam atque alteram pagellam Ovidii Epistolarum percurrat puer. Dehinc Græca Grammatica & Epitome Rhetorices ediscatur. Ad L. Florum, Q. Curtium vel Ciceronis Epistolas à Sturmio editas progrediatur. Hic Latini sermonis puritati studeat, & Thema proponatur. Deinde Cæsaris Commentarii, Justinus, Epigrammatum Delectus, Virgilius, Græcum Testamentum, Epigrammata Græca, Poetæ minores & Luciani Dialogi legantur. Aliquid ex Latino sermone, Græcè vertendum est. Ad Orationes ex Sallustio, Livio, &c. electas; Horatium, Juvenalem, Plinii Epistolas & Ciceronem; Postremum, ad Homerum, Xenophontem & Isocratem pergat. Adjiciantur Aristophanes, præcipuè verò Euripides & Pindarus. Clericus qui vult fieri, Bythneri Grammaticam Hebraicam cum Lyrâ Prophetica incipiat.

Si dies Festus vel defectus recitantium intercesserit, pars omissa die Repetitionis recitabitur.

36 PUERITIÆ FORMANDÆ

PRÆCEPTORUM electio, quibus puero-
rum educatio committatur, eorum curâ,
qui Reipublicæ præfunt, minimè indigna
est. Lycurgus, Spartæ Fundator, hac re
penitùs animadversâ Eruditionem juven-
tutis, optimam esse Reip. ordinandæ Me-
thodum, & in imperio stabiliendo utilissi-
mam censuit. Quippe, è schola prodeunt
qui facundè concionantur in templo: qui
prudenti eloquentiâ moderantur Senatum;
qui cum laude publicâ, publicis de rebus,
legationes obeunt. In plantariis hisce, in-
quam, latent Senatores, Magistratus, Doc-
tores, & Episcopi. Hinc oriuntur literati
qui in summos gentis honores evehuntur;
ex his procedunt, qui multos suâ regunt
ditione. Quòd Causidici, difficiliore le-
gis nodos solvunt cum perspicacitate, Eru-
ditioni debetur. Hinc est quòd viros ha-
beamus, qui tum in pace, tum in bello,
benè mereri de Republica possint. Hinc
est, quòd Tu, mi Olivere, medicinæ ar-
cana pervestigasti; Denique, hinc est quòd
omni in re & in judicio valeant homines &
in Oratione. At quendam jam audire vi-
deor

deor. meis consiliis obstrepentem, hoc modo: *Nolo negotiis me publicis implicare. Ergo non mihi placet sudore & vigiliis doctus evadere.* At tecum cogites quam turpe sit, animum hominis, cujus origo Cœlestis est, à suâ naturâ degenerare. Præterea, vitæ insignis & honestorum studiorum commoda recenseas; quantopere cunctos deceant literæ; quàm ad beatè vivendum conducant; quantum etiam ornamenti, quantum solatii in utrâque Fortunâ præstent. Voluptates quas Vulgus illiteratum tantopere admiratur, sunt belluinæ; sunt sapiente prorsus indignæ, quia nos in feras transferunt. Horatius virum illiteratum vocat, *Corpus sine Pectore.* Nemo natus est ad otium & voluptatem; unicuique annitendum est, ut sibi, ut amicis, ut patriæ quantum in se est, subveniat. Homini gratulor generosum ac pium animum, qui privatum, patriæ saluti commodum posthabuerit.

DUM ergo puer egregiè doctus in summo apud omnes honore sit & Patriæ usui futurus, Cur Præceptorum officia apud ignavos fordent? Nimiùm invidus est, qui bona publica

38. PUERITIÆ FORMANDÆ

publica promoventi non favet. Audi Tullium. *Nullum beneficii genus Reip. afferre majus meliusve possumus, quàm docendo & erudiendo juventutem.* At, inquit novus Præceptor, *duram cepit provinciam*, qui puerorum animos Doctrinâ, consilio ad Humanitatem & bonos Mores formare laborat: sed mañtus sis virtute tuâ; hoc te soletur, quòd Docti pariter & boni vehementer laudant singularem, verèque Christianam animi pietatem eorum, qui conatus suos omnes, omnia vitæ studia huc destinavêre, ut Patriæ, civibusque quàm plurimùm prodesseut. Plus valeat eorum ratio, quàm hebetis vulgi opinio. Præceptor sedulus & pius ut ignorantie tenebras depellat, & innocentes à vitiorum laqueis expediat, omnia facit. Et multum jucunditatis ex discipulorum indole ingenuâ, illorum profectu in literis & pietate percipitur. Si pauci, ubi adoleſcunt, non respondent votis; at, in præſentia est mens optimè conscia (& quid felicius animo benè conscio?) Et ad extremum, amplissima æternaque præmia proponuntur, *Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut Stelle in æternum.*

EADÈM

EADem ferè est ratio discendi atque docendi Græcam Linguam, quæ Latinâ est uberior & rotundior; & sine quâ, vir ad fastigium tum doctrinæ, tum Eloquentiæ pervenire non possit. Tullius ipse proprietatem Romani Sermonis simul cum lacte, purissima ætate, ab ipso Latinitatis flore hausit. Habuit Gracchos, Crassos, Antoniosque, præclara ad imitandum exempla. Ille tamen felix ingenio, judicio prudens, totoque animi impetu laborans summam perfectionem sine Græcâ Linguâ non affequebatur. Si optas alter esse Cicero (& quidem fas est optare) quâ meliore viâ discas quàm ipsis ipsius Ciceronis vestigiis insistendo? Nec aliquis facilius sermonem Latinum absque Græco discere quàm potest uno tantum pede currere.

QUAMVIS autem præcipua Tutorum cura versari debeat in Linguis, Latinâ & Græcâ docendis; non negligenda est Lingua vernacula. Latini enim Authores pueris explicantur, & in patrium vertuntur sermonem. Hoc fieri quàm elegantissimè debet.

40 PUERITIÆ FORMANDÆ

bet. Sic quid utrique Linguae proprium sit, quæ cujusque Dos, & Venus facillimè cognoscetur.

AGE jam puer : pergas quantum in te est, donec præclarum Studiis tuis finem impo- fueris. Benè apud se actum mercator pu- tat, si post mille pericula, rem sibi uberio- rem comparare queat. Pudeat te, si obvias quascunque difficultates non devincas. Tibi nullum mare est trajiciendum : patet tibi ad Athenas iter. At si ardua esset ad has in- comparabiles animi dotes, via ; merces am- plissima est expectanda : Decus, Opes, Ho- nor, si pertenderis ; Divitias cæteraque sua munera fortuna potest eripere ; Animi verò Magnitudinem, Integritatem, Eruditionem non potest.

SI quis meum hoc Consilium reprehen- derit, per me licet. Scio quæ dixi me op- timo animo dixisse ; & si quis his uti volue- rit, spero fore, ut neque me suasisse, neque eum poeniteat, paruisse. Dòctorum Judi- cio me meaque omnia subjicio, ab iis me- liora paratus discere ; & ei, qui errores,
quid

quid redundat, aut quid deest, ostendet,
gratias habeo & habiturus sum.

HACTENUS Regulis quibus cum Ethnico
quodam agere possim, usus sum : Nunc
quid Christiana Fides à nobis postulet,
paucis dabo.

G PARS

P A R S S E C U N D A.

CELSA Indoles, consummata Eruditio,
 & præstantes quas memoravi ingenii
 Dotes, magnæ quidem res sunt; attamen
 totus literatus orbis agnosceret, vel agnoscere
 debet, sinceram in Deum pietatem, illiba-
 tum animi candorem, res esse longè majores.
 At, proh dolor! Plerique magis scire,
 quàm benè vivere, cupiunt. Quid autem
 prodest libros antiquos diurnâ nocturnâque
 manu versare, & artes ad Humanitatem
 pertinentes in summo habere pretio, dum
 dona spiritualia præ incuria negliguntur?
 Si homines tantam exhiberent diligentiam,
 tum in vitiis extirpandis, tum in virtutibus
 ferendis, quantam adhibent in quæstionibus
 promovendis; profectò nec tot scelera fla-
 gitiaque perpetrarentur; nec in literatis tanta
 vitæ licentia vigeret. Felix faustumque
 esset Reipublicæ, si sub probatissimis Tuto-
 ribus pubes Britannica teneris statim ab an-
 nis simul & Christum & optimas inbiberent
 literas.

literas. Quibus, obsecro, modis Christianæ rei uberiores utilitates ferre; vel sacrificium Deo gratias offerre possimus? Quid profuturum est, pueros tantummodo in iis Authoribus ediscendis, qui non solum à Christiana fide; sed aliquando etiam à bonis moribus sunt prorsus alieni, se exercere? Hi docentur ad unguem callere singula quæque è Vanitate Poetarum petita Deorum adulteria & stupra, Paganorum Scelera, & bella injustè suscepta; sed in Sacris Scripturis æquè peregrini sunt, ac si inter Ethnicos nascerentur. Misera est nostræ Religionis conditio, si in hoc ævo perditio & dissolutio, juvenes non sunt vera pietate imbuti. Ut enim navis gubernaculo destituta ultrò citròque ventis pellitur; sic vir propositi parùm tenax, variè tentatur & facile vincitur. Ætas puerilis est simplex, docilis, plena candoris & modestiæ, nec dum imbuta pravis artibus; accipiendo Christi Evangelio maximè idonea; sed heu! illam morum castitatem inficiet humanarum opinionum labes, Seculi contagio consuetudinisque imperiosa lex; Brevi omnia trahens ad se voluptas tenerum puerilis innocentia

44 PUERITIÆ FORMANDÆ

florem subvertit, nisi contra illud dulce venenum, Adolescentum mentes severis Christi præceptis, tanquam Coelesti antidoto muniantur. Qui igitur erudiendis pueris operam dat fideliter, libros die Dominico præcipuè, qui fidem solidam confirmant, legat. Liber cui titulus *Officium Hominis*, Latinè scriptus, omnia quæ tenere debemus, declarat. Ex hoc libro nunquam satis laudando pueri simul & moribus instituuntur, & in Linguâ Latinâ proficiant. Non omnia cujusvis Christiani officia persequar, ne nimium crescat Voluminis magnitudo; pauca tamen quæ mihi videntur maxima, maximèque necessaria; eaque quæ potissimum ad rem nostram spectant, prætereunda non putavi. Discipulum meminisse decet:

1mò. DEUM esse.

2dò. De seipso non altè sentire.

3tiò. Sobrium se, & temperantem esse oportere.

4tò. Justitiam colere.

5tò. Mendacia odisse.

1mò.

Imò. Si omnem scientiam cujus mens capax est, contemplemur, nihil menti evidentiùs apparet, quàm *Deum esse*. Quicquid cogitamus, quicquid sentimus aut videmus, probat hoc. Edoce pueros, patrem hunc omnipotentem dare nobis, quæ habemus omnia; mirum in modum in pios esse misericordem & beneficum; quibuscunque fruimur bonis, ut prosperâ Valetudine, robore, victu; & si quid aliud est, quo Corporum nostrorum frui interest, Illi acceptum ferri, cuncta etiam scire, vel arcanos animi motus; ideoque frustra scelus admissuros latebras quærere. Huc oculos ejus penetrare & homines æternâ pœnâ nisi resipiscant, esse affecturum. Christiani esse igitur, singula verba atque actiones diei exquisitâ curâ expendere. Hoc vel ab Ethnicis factum esse legimus. Sic Seneca de seipso: *Totum diem mecum scrutor, facta ac dicta mea remetior: nihil mihi ipsi abscondo, nihil transeo*. Post hanc recognitionem sui, O qualis somnus sequitur! quàm tranquillus, altus ac liber, cùm aut laudatus est animus, aut admonitus! Qui à me dicta rectè perpendit,

46 PUERITIÆ FORMANDÆ

pendit, non potest non hoc numen Cœleste timere & ex animo amare; assiduis precibus invocare, summisque Elogiis celebrare.

2dò. *Non de seipso aliè sentire.*

FAC ut videat pupillus se esse pauperem, cæcum, & nudum: tum non arroganter se aliis præferet; in ipso motu, gestu, incessu, tenenda est verecundia; & laudabilior animus, cui non inest superbia, quàm ejus, qui mœnia Mundi, vias siderum & fastigia Cœli scrutatur. Qui fugit gloriam terrestrem; gloriam æternam quæ virtutem quasi umbra sequitur, obtinebit. Superbiam, maximè invisum peccatum, quod Angelos è Cœlo deturbavit, Deo & hominibus esse odio, comperimus.

QUI non in sese descendere tentat, multum obsequii ab omnibus exigit; & cùm honor non ei tribuitur, æstuat animo. Hinc jurgia & lites cum amicis oriuntur. Præceps rapitur & immani belluæ similior, quàm homini. Nam cor palpitat, corpus tremat, facies ignescit, exasperantur oculi,
&

& cupit ei, à quo læsus videatur, quàm maximum dolorem inurere. Ut torrens obvia quæque secum trahit, sic violentus irati impetus obruit. De suâ unius sententiâ gerit omnia. Hæc naturæ acerbitas, cum deformis, tum periculosa. Contra, blanda Humilitas iracundiam hanc cohibebit. Magni est animi injurias despiceret; & humilis sui cognitio certior esset ad Deum via, quàm profunda Scientiæ peruestigatio.

3tiò. ; Sobrium se, & temperatum esse oportere.

QUAM absurdum est, ut anima, pars nostrî Divina, appetitui Victima devoveatur. Homo major est, & ad majora natus, quàm ut sit mancipium corporis sui. Sapienter dictum, *Magna pars Virtutis est benè moratus Venter.* Non ergo ventri & fœdissimis voluptatibus indulgeat puer. His qui fruuntur, credunt se vivere; at veram vitam sola præstat Abstinencia. Temulentia ac ventri dediti dormiunt, veriùs quàm vivunt. Comedat ergo studiosus & pius, not ut gulæ serviat, quò ad voluptatis ministeria magis vigeat;

48 PUERITIÆ FORMANDÆ

vigeat; sed victu parabili vescatur, ut valeat. Vehementer dolendum est permultos esse, qui modum nesciunt, sed fercula ferculis opponuntur, qui usque adeo ingeniosi gulæ artifices, ut Apicius olim & Sardapalus: non tantum ultra mensuram quam natura exigit; imo ultra quam ferre possunt; sed usque ad valetudinis perniciem edunt & bibunt. At sic dominante gulæ vitio, penè omnia morborum genera originem habent, Te, testor, Olivere, qui medicinæ Artem ingenio acutissimo comprehendisti; an non ex Stomachi languore morbi oriuntur? Imò & mortes immaturas ex Crapula & Ebrietate provenire agnoscis. Rectissime dictum est; *Gula plures occidit, quàm Gladius.* Nimia Luxuries mentis aciem quoque obrundit, evertitque ingenium. Mille incommoda turpe hoc Luxuriæ vitium sequuntur: Dispendium rei, Contemptus Sapientum, Conscientiæ vulnus. Ter felix igitur qui in juventute omnem carnis cupiditatem frænare didicit.

4to. *Justitiam colere.*

OMNES

OMNES insunt in una justitia Virtutes. Hæc nil alienum sibi vindicat ; sed cuilibet quod suum est, tribuit ; Majori Reverentiam, pari familiaritatem, minori Disciplinam, Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patientiam, egeno misericordiam. Justus non novit patrem, non novit matrem, nec amicum ; novit solum quod est justum & honestum. Sciunt omnes nihil tam inimicum Civitati, quàm Injustitiam, nec omnino absque Æquitate geri, aut stare posse Rempublicam ; ideoque nulla Gens tam immanis fuit, ut Injustitiam non execraretur. Jube ergo Pupillum, neminem potentiâ opprimere, nec astutiâ decipere, sed in simplicitate & piâ sinceritate vitam degere ; sic *Justitiam & Innocentiam colendo, pace fruetur, & in memoria æterna erit Justus.*

5tò. *Mendacia odisse.*

ANTE omnia animo puerili, ea quæ ad Veracitatem ferunt, fac tradas. Ingenia non aperta, non simplicia, sed astuta &
H callida,

50 PUERITIÆ FORMANDÆ

callida, & ad decipiendum parata, magis
quàm viperas fugere debemus. Sermo enim
est Commercii Instrumentum. Sine ope
ejus incultus foret conviçtus noster. In ho-
minum mentibus multæ sunt latebræ &
multi recessus; frons, oculi, vultus, sæpe
mentiuntur. Qui enim quocunque modo
fraudem infert; qui artificioso ingenio, vel
simplici verbo alium decipit, est mendax;
& non solùm qui pro vero falsum loquitur,
sed etiam veritatem quam dicere oportet,
non liberè profatur, proximum injuriâ afficit.
Hunc, qui non sincerè ut res est, loquitur,
omnes omnium Gentium homines acerrimè
detestantur. Attamen quàm paucis fiden-
dum est! Aliqui malitiâ impulsî ut lædant;
alii ut pecuniâ vicinos fraudent, mentiuntur;
Puer sæpissimè, ut pœnam quam instare
timet, evitet. Cùm ergo aliquem peccantem
vides; & ille non modo non negavit, sed
supplex ad pedes projectus, sic fatetur;
Erravi, temerè feci, pœnitet: delicti veniam
supplex peto: Non tantùm ignoscet; sed
quod verè & ex animo loquutus est, lauda-
bis. Optimæ enim indolis & ingenuæ ille
fit oportet, qui priori delicto mendacium
addere

addere non sustinebit, mentiri autem quasi turpe & illiberale perhorrescet. Sed vera proloqui, inquis, periculosum est aliquando, & incommodum. Scio: multas magnasque mihi molestias, dum quod verissimum erat, affirmavi, creârunt absolutissimi mentiendi artifices. Hoc solum me solatur, quòd testimonii rationem supremo Tribunali mox daturus sim, ubi Crimina mihi objecta eluentur à Sanctissimo illo Judice, qui nec partium studio exoratur, nec pretio conducitur ad violandam Justitiam. Linguas improborum virulentas & mendaces vitare non possumus: Sed vae illis! in præsentia habent conscientiam mille peccatorum morfib;us, quasi stimulis vulneratam.

SIC Tullius: *O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fides omnium insidias, facile per se ipsa defendat. Præclara est Veritas & immortalis. Ut Sol à nubibus intercipitur, postea verò clariùs elucescit; sic Veritas aliquando laborare potest; extinguì vero nunquam.* Pythagoras interrogatus, Quid homines Deo similes faceret? Respondit,

52 PUERITIÆ FORMANDÆ

Veritatem amplecti. Hac autem ætate, quem invenias, qui non studet decipere? Fides exulat, regnat Fraus. Non tanto studio, neque tot laqueis Venatores atque Aucupes feras ac volucres, quanto versuti homines alios simpliciores captant. Hoc si unquam verum fuit, nunc verissimum; quia multis profuit mentiri. Sed hoc vitium pudendum Christiano nomine indignum, à Deo prohibetur: *Qui loquitur mendacia, peribit.*

JAM finem faciam, Tutorem hortans, ut quod ei consilium dederim, id sequi velit.

OFFICIUM quod tu, O Præceptor, pupillis debes, est imitabile exemplum. *Longum iter est per præcepta, breve & efficax per Exempla,* SEN. Ep. 6. Hi in vitam tuam tanquam in speculum inspiciunt. Igitur illos quæ vel facere oportet vel evitare, exemplo docere studeas; provocans eos ad meliora, non tantum verbo, neque linguâ, sed & opere. Generosa indoles magis specimen, quàm Oratione perducitur: & maxima

xima pars hominum malis aliorum moribus perit. Prava magnatum exempla sunt omnium pestilentissima & latissimè patent. Naturâ comparatum videmus, ut Vulgi multitudo magna ex parte Potentium ad mores se formare studeat. Vide igitur, Tu, qui teneros adolescentum animos instituis, quantum & prodesse potes, & obesse Reipublicæ; Si ita es oblitus tui, ut agnos tuæ fidei commissos ceu Lupus, devores; O qualis & quanta te pœna brevi expectat? Vir Nobilis, si recta accedat Institutio; magno erit commodo Patriæ: sin ad vitia degenerat; ingens infert malum. Tu ergo si homo sis nequam & perditus; si levissima de causa irascaris; si baccharis præ ebrietate; pupillus non minùs sibi quàm tibi hæc licere putabit; & quo vultu possis eum propter eadem peccata quibus ipse indulges, reprehendere? Ut Liberi majorum, unde prognati sunt, fermè ingenium referunt; ita præceptorum vitia vel virtutes in eos, quos instituunt, demigrant. Non minùs ergo perniciosum ab inhonestis educari, quàm nasci. Heu ergo nos miseros! sunt enim apud nos Athei, monstra hominum! Deum,

Autho-

54 P U E R I T I Æ F O R M A N D Æ

Authoritatemque Sacræ Scripturæ negantes. Sunt Hæretici audaces, qui ore blasphemio divinitus institutam Religionem ludibrio habent: ideoque in Deum & Remp. nefariè peccant. Nam absque Providentia Divina, nil geritur in rebus mortalium; qualis quisque sit, quid agat, quâ mente, quâ pietate Pater Cœlestis intuetur. Sunt etiam in gente nostra multi qui malè audiunt ob avaritiam, ex qua multa mala proveniunt. Nam per fas nefasque lucrum turpe venantur. Sunt & libidinosi quibus nullus est suo ventre potior, aut potentior Deus. Hujusmodi exempla quocunque oculos vertimus, aspiciuntur. Omnia hæc mala, quæ tantos in Rep. tumultus excitant, hinc exoriuntur, quòd pueri non salubribus monitis, nec sanctis Christi præceptis imbuantur; ideoque jura Divina & humana conculcant nequiter.

TE igitur pueritiæ Formator oro & obtestor per amorem quem debes divino honori: per prosperitatem Regni & Ecclesiæ; imò per amorem, quo tuam felicitatem prosequeris, cave ne quid à te fiat, quod bono Cive est indignum.

S E D

SED quò rapior? Penè oblitus sum me, virum, quem nunquam non utilissimis negotiis occupatissimum scio, interpellare: Valeas ergo, Vir humanissime; Uxorem tuam fidelem, filias mellitissimas omnes, meis verbis salvere jubebis. Iterum valeas, mi Oliveri; & cogita te etiam, qui alios fanas, esse mortalem.

F I N I S.

